

СТАНОВИЩЕ

на научния ръководител проф. Александър Къосев

за дисертационния труд на Стоян Димитров

„ВИЗУАЛНА РЕТОРИКА И СИМУЛАЦИЯ НА АВТЕНТИЧНОСТ В
ТЕЛЕВИЗИОННИТЕ ДОКУМЕНТАЛНИ ФИЛМИ НА ИСТОРИЧЕСКА ТЕМАТИКА.

Комункативната преднамереност в историческите предавания за античността по Вайъсат
Хистори Ченъл и по Българска Национална Телевизия през последните пет години.“

Научният труд е ДИСЕРТАЦИЯ за присъждане на образователна и научна степен
„доктор”, професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за
културата.

Трудът на Стоян Димитров разработва интердисциплинарен терен между културологията, теорията на жанровете, филмовата теория и медийната теория. Той локализира своята проблематика върху важния терен на „пост-истината“ и нейните съвременни изследвания, като се фокусира върху конкретен, малко неочакван пример – илюзията за историческа достоверност и автентичност, създавана от телевизионни филми и сериали на историческа тематика. В този смисъл в центъра на анализа е „реторика на автентичността“ в един привидно „научен“ и документален телевизионен жанр, който би трябвало, поне на пръв поглед, да е далеч от „пост-истината“ (Димитров следва схващането за пост-истина на Стив Тесич, според което тя е доминация на медийната перформативност над фактическото установяване на истината и свързания с това нов журналистически етос; интересното е, че при медийно-пероформативната манипулация на фактите това става не само „отгоре“, от производителните на медийно съдържание, но и „отдолу“ – публиките приемат и не се противопоставят на заместването на истината с медийна ефективност.) Но проучванията на Димитров демонстрират, че дори подобни документални жанрове участват в създаването на „впечатления за истинност“ и така участват в пост-истинната

среда, която ни заобикаля. Оттук следват важни въпроси - какво е мястото им в епохата на пост-истината, има ли социални рискове в това и пр.

Дисертацията внимателно подготвя анализа на този нетрадиционен проблем. Димитров има две специалности – културология и медийна теория, включваща и приложни, технологично обосновани медийни изследвания, позволяващи му комплексен подход. Но той не оставя при тези две дисциплини, а въвежда и разработва широк спектър от основни теоретични понятия на теорията на комуникацията, психологията, наратологията и семиотиката, между които най-важни се оказват „комуникативна преднамереност“, „послание“ и „достоверност“, още наратив и документален наратив, автентичност, симулация на автентичност. Като научен ръководител се опитах да убедя докторанта да спести дългите и тежкотонажните обяснения на някои основни семиотични понятия от Сосюр и Йелмслев до наши дни, много от които са добре известни – той обаче предпочете те да присъстват в работата му, защото така ѝ придават теоретична плътност. Това създаде в работата известен композиционен дисбаланс, особено в теоретичната ѝ част, който е бил забелязан и от другите рецензенти.

Основните емпирически обекти на анализа са британски и български документални филми на антична историческа тематика. Тук дисертантът показва завидна интерпретативна култура и работи с фини аналитични инструменти – той наблюдава позицията на диктора (видимост или невидимост, персонажна персонификация или безличен глас зад кадър; частна или „обективна“ гледна точка и пр.); следи и анализира езика на камерата (кадриране, планове, работа с детайли, травелинг), проследява телесния и поведенчески език на персонажите, тълкува семиотиката на техните пози, интонации, дрехи и пр., вглежда се в музикалния език и „езика на монтажа“ и пр.

В хода на анализа вниманието на дисертацията се насочва последователно към представянето на различни елементи от телевизионния жанр на документалния исторически филм. Разнообразните прояви на „визуалната реторика на достоверността“ се търсят в телевизионното изображение на предмети, артефакти и топоси от историята, автентично или имитирано автентични, анализират се начините, по които се гарантира тази автентичност. В други глави и подглави аналитичното внимание на Димитров се насочва към употребите на текстове, автентични цитати, графични визуализации, антични

и съвременни карти, папируси, артефакти, статуи, паметници и монументи. Специално внимание е отделено на ролята на водещия, неговото телесно поведение и сценично поведение, словесните употреби, жестомимически език, облеклото му, начинът, по който той общува с експерти, събеседници и зрители, отношението между неговата персонификация като герой на документалния филм и проявите му като глас зад кадър, визуални имитации на „магическа атмосфера“, ролята на музиката и звуковите и монтажни ефекти и пр. Важен момент и приносен от анализа представляват наблюденията на Димитров за взаимодействието между исторически разказ, словесните коментари на водещия и визуално-телевизионен разказ, използващ и редица визуални ефекти.

Като цяло може да се обобщи, че прецизните наблюдения и внимателните интерпретации на детайли от документалните филми представляват най-важно постижение на дисертацията – Димитров демонстрира високо равнище на интерпретативна култура към послания, отправени чрез различни медиуми, както и към тяхното интегрирано в цялостни послания на филма.

Специално отбелязване заслужават изводите на Димитров относно разликите между реализацията на документалния телевизионен жанр в британски и български контекст: Димитров установява, че те са различни не само по нивото на комплексност на телевизионното изображение и професионализъм на визуалната реторика, но и по отношение типа скрито патриотично послание, което носят британските и българските документални филми на историческа тематика – докато в единия случай се акцентира върху британските наследници на античните институции на демокрацията, във втория става дума за визуализиране на една контестираща и алтернативна на официалната история, с която българското трябва да бъде представена пред света.

Прецизният анализ дават на дисертанта възможност да формулира интересни изводи за реториката на телевизионната достоверност в епохата на пост-истината. Те, от една страна, са свързана с телевизионното внушение на визуална непосредственост, телевизионното „свидетелствуване“ чрез представяне на „автентични“ места, артефакти и документи, зад които стои прочутото „там бях, видях го с очите си, чух го, казаха ми от първа ръка“. От друга страна Димитров демонстрира, че репрезентацията в подобен тип телевизионно изображение има перформативен характер – документалната репрезентация

се оказва подчинена на особената, характерна за телевизията, перформативност, свързана с очаквания от телевизионната публика спектакъл. Това може да се обобщи така – визуалната реторика на достоверното и автентичното всъщност цели спектакъл, представяне-представление, което трябва да остави такова впечатление – без това необходимо да отговаря на действителното положение на нещата.

В заключение искам да конкретизирам своята оценка.

Нивото на научна ерудиция на дисертанта е високо (макар теоретичните му източници не винаги могат да произведат не-еклектичен, цялостен и синтетичен методологически модел на анализ), публикациите му не са много, но са достатъчно и са по темата на дисертацията, библиографията, макар с дефекти при подреждането и стандартизирането, е задоволителна. Посочените от докторанта приноси наистина са такива и представляват нова тип знание за процесите на пост-истина и симулация, включително визуална и документална симулация на истина.

Ето защо като член на научното жури смятам, че предложената дисертация има достатъчно приноси моменти при осъществения анализ на медийната ситуация на пост-истина върху един нетрадиционен пример. По тази причина ще подкрепя кандидата и ще предложа на научното жури да присъди на Стоян Димитров научната и образователна степен „доктор“.

София, 10 май 2019

Подпис:

